

АРХЕОЛОГ ДР ЂОРЂЕ ЈАНКОВИЋ, ЕКСКЛУЗИВНО ЗА „НАЦИЈУ”, О МЕХАНИЗМИМА ПРЕТВАРАЊА НАУЧНИХ ЛАЖИ У ПОЛИТИЧКЕ ЧИЊЕНИЦЕ НА ПРИМЕРУ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

## Српски немар и мазохизам

На преговорима у Рамбујеу, својевремено, појавила се скандалозна „карта културних споменика на Косову и Метохији”, нестручна и суштински противсрпска. Касније се испоставило да је ту мапу потурила једна невладина организација из Београда, а превела је Албанка на служби у Министарству одбране, што, наравно, није за утеху. Не треба се онда чудити што многи у иностранству – вођени ненаучним, политичким или лукративним разлозима – радо шире свако насиље над косовским чињеницама. Сетимо се само Ноела Малколма и његове књиге „Kosovo - A Short History” („Косово - кратка историја”). Да ли ће српски представници на преговорима о јужној покрајини који ускоро почињу извући ваљане поуке, обновити своја знања и наоружати се непобитним аргументима? Ево прилике

Пише: Јелена Митровић

Исто-ри-ја кри-во-тво-ре-ња о Ко-со-ву и Ме-то-хи-ји је ве-о-ма ду-га, а ње-ни пло-до-ви би-ће – зна-мо из гор-ког ис-ку-ства – ко-ри-шће-ни као псе-у-до-на-уч-на ар-гу-мен-та-ци-ја и на пре-го-во-ри-ма о ју-жној срп-ској по-кра-ји-ни ко-ји упра-во по-чи-њу. О ни-зу бит-них еле-ме-на-та тог про-бле-ма за „НА-ЦИ-ЈУ” го-во-ри, са ег-закт-ног ста-но-ви-шта на-у-ке, је-дан од во-де-ћих срп-ских ар-хе-о-ло-га др Ђор-ђе Јан-ко-вић, доцент на Филозофском факултету у Београду, Одељење за археологију, и председник Српског археолошког друштва.

• При-ли-ком утвр-ђи-ва-ња ште-те на-не-те цр-кве-ним објек-ти-ма на Ко-со-ву сме-ту са-мо то-ком про-шло-го-ди-шњег мар-тов-ског по-гро-ма, ко-ми-си-ја JUNE SCO  
- а је

кон-ста-то-ва-ла да је уни-ште-но

38

цр-ка-ва и ма-на-сти-ра. Мо-же се ре-ћи да је на-ша ба-шти-на из-ло-же-на кон-ти-ну-и-ра-ном уни-шта-ва-њу на Ко-со-ву и Ме-то-хи-ји?

На-рав-но. Ако за-не-ма-ри-мо оно што се де-ша-ва-ло под тур-ском оку-па-ци-јом, а упра-во су на Ко-со-ву и у Ме-то-хи-ји Тур-ци сру-ши-ли нај-ви-ше ва-жних ма-на-сти-ра, као што Ар-хан-ђе-ли При-зрен-ски, Бањ-ска, Сту-де-ни-ца Хво-стан-ска и низ дру-гих, мо-ра-мо се за-у-ста-ви-ти код по-чет-ка те-ро-ра ал-бан-ских пле-ме-на – не-ка-да смо их зва-ли Ар-на-у-ти-ма, Ар-ба-на-си-ма, Шип-та-ри-ма, све-јед-но. Иако су до-ла-зи-ли у ју-жне кра-је-ве Ме-то-хи-је већ у XIV сто-ле-ћу, они се ма-сов-но на-се-ља-ва-ју у Ме-то-хи-ју, Ко-со-во и То-пли-цу по-сле 1738. и у XIX сто-ле-ћу, на-рав-но под окри-љем Тур-ске. Та-да по-чи-њу и си-сте-мат-ска ру-ше-ња срп-ских цр-ка-ва, ко-ја са кра-ћим пре-ки-ди-ма тра-ју до да-нас. Пре су сру-ше-не цр-кве мо-гле још ка-ко-та-ко да се об-на-вља-ју, а та-да је то по-ста-ло ве-о-ма те-шко – јер су об-но-ви-те-ље уби-ја-ли. Цр-кве по-диг-ну-те из-ме-ђу два свет-ска ра-та су сру-ше-не, уз за-шти-ту ита-ли-јан-ских оку-па-то-ра, да би се отво-рио про-стор за на-се-ља-ва-ње но-вих ал-бан-ских до-се-ље-ни-ка. Но-вим вла-сти-ма ни-је ни па-ло на па-мет да их об-но-ве по-осло-бо-ђе-њу, већ су и да-ље ру-ше-не. У то-ме је жа-ло-сну уло-гу имао та-ко-зва-ни За-вод за за-шти-ту спо-ме-ни-ка кул-ту-ре. Та-ко је и са-да.

## КО НЕ БРИНЕ О СВОМЕ, БРИНУЋЕ О ТУЋЕМ

• Бу<sup>д</sup>у<sup>ћ</sup>и да ни ко<sup>м</sup>и<sup>с</sup>ји<sup>У</sup>NE<sup>С</sup>CO-а ни<sup>је</sup> би<sup>ло</sup> до<sup>з</sup>во<sup>љ</sup>е<sup>но</sup> да оби<sup>ђ</sup>е све по<sup>ру</sup>ше<sup>не</sup> објек<sup>те</sup>, си<sup>гур</sup>но да је за на<sup>ше</sup> струч<sup>на</sup> ке та<sup>ко</sup> не<sup>што</sup> не<sup>мо</sup>гу<sup>ће</sup>. Мо<sup>гу</sup> ли ишта на<sup>ши</sup> на<sup>уч</sup>ни<sup>ци</sup> да учи<sup>не</sup> да<sup>нас</sup>, ма<sup>кар</sup> на упо<sup>зна</sup>ва<sup>њу</sup> јав<sup>но</sup>сти са зна<sup>ча</sup>јем спо<sup>ме</sup>ни<sup>ка</sup> ко<sup>ји</sup> су из<sup>ло</sup>же<sup>ни</sup> уни<sup>ште</sup>њу?

Ма-кар то, тре-ба упо-зна-ти јав-ност, јер у ино-стран-ству ма-ло ко зна шта се ствар-но де-ша-ва. Спо-ме-ник кул-ту-ре је увек уни-вер-зал-ни спо-ме-ник кул-ту-ре, али тре-ба зна-ти шта они све-до-че и да је њи-хо-во уни-шта-ва-ње, у овом слу-ча-ју, део ге-но-ци-да ко-ји се да-нас си-сте-мат-ски спро-во-ди пред рав-но-душним очи-ма све-та. Ов-де ни-су уни-ште-ни спо-ме-ни-ци не-ста-лих на-ро-да или кул-ту-ра ко-јих ви-ше не-ма, као што су Та-ли-ба-ни уни-шти-ли бу-ди-стич-ке спо-ме-ни-ке у Ав-га-ни-ста-ну, већ још увек жи-вог на-ро-да, спо-ме-ни-ци ко-ји су жи-ве цр-кве, ко-ји слу-же у кон-ти-ну-и-те-ту пет-сто или хи-ља-ду го-ди-на, а мо-жда и ви-ше. То се ра-ди да-нас, под окри-љем НА-ТО пак-та, да би се те-ри-то-ри-ја Ко-со-ва и Ме-то-хи-је од-у-зе-ла Ср-би-ма и пре-да-ла Ал-бан-ци-ма. Кон-ти-ну-и-тет та-кве де-лат-но-сти по-ка-зу-је да по-сто-ји ста-ри-ји на-ру-чи-лац. Зна-чи, тре-ба пи-са-ти, раз-от-кри-ва-ти про-па-ганд-не об-ма-не и о то-ме оба-ве-сти-ти што ви-ше љу-ди. Ту смо ми про-бле-ма-тич-ни, ра-ди-мо за сво-је сит-не ин-те-ре-се а не за оп-ште, не ви-де-ћи да та-ко и са-ми мо-ра-мо кад-тад да ште-ту-је-мо; про-бу-ди-мо се тек ка-да го-ри под но-га-ма, а не-ма-мо уста-но-ва ко-је би о то-ме во-ди-ле ра-чу-на. Е, ту је нај-ве-ћа од-го-вор-ност на-уч-ни-ка, ко-ји тре-ба да ор-га-ни-зу-ју си-сте-мат-ски рад.

• Ка<sup>ко</sup> би<sup>сте</sup> оце<sup>ни</sup>ли до<sup>са</sup>да<sup>ш</sup>њи од<sup>нос</sup> на<sup>ше</sup> на<sup>у</sup>ке пре<sup>ма</sup> Ко<sup>со</sup>ву и Ме<sup>то</sup>хи<sup>ји</sup> и има ли раз<sup>ли</sup>ке у при<sup>сту</sup>пу пре Дру<sup>г</sup>ог ра<sup>та</sup>, у вре<sup>ме</sup> ко<sup>му</sup> ни<sup>стич</sup>ког ре<sup>жи</sup>ма и да<sup>нас</sup>?

Бед-но. Би-ло би при-род-но да се све ху-ма-ни-стич-ке на-у-ке окре-ну ба-вље-њу обла-сти-ма угро-же-ним ге-но-ци-дом. Што се ти-че ар-хе-о-ло-ги-је, она се пре Дру-гог ра-та ма-ло ра-ди-ла, а сред-ње-ве-ков-на го-то-во ни-ка-ко – ни-је ни би-ло ар-хе-о-ло-га. Под ко-му-ни-сти-ма се, до па-да Ран-ко-ви-ћа, по-све-ћи-ва-ла па-жња ис-тра-жи-ва-њу сред-њег ве-ка. Ка-да се раз-ви-ла ар-хе-о-ло-ги-ја, сред-ње-ве-ков-на ар-хе-о-ло-шка на-ла-зи-шта ни-су си-сте-мат-ски ра-ђе-на, са-мо слу-чај-но. Је-ди-ни из-у-зе-так је ис-тра-жи-ва-ње Но-вог Бр-да, у тра-ја-њу од не-ко-ли-ко го-ди-на, за-по-че-то опет кра-јем пе-де-се-тих. Ра-ди-ла се нај-ви-ше пре-и-сто-ри-ја, са на-ив-ном на-дом фи-нан-си-је-ра и на-ру-чи-ла-ца да ће се на-ћи до-ка-зи о аутох-то-но-сти и јед-на-ко-сти Или-ра и Ал-ба-на-ца. До-вољ-но је по-гле-да-ти струч-не пу-бли-ка-ци-је, да би се ви-де-ло шта је и ка-ко ра-ђе-но. Не при-ме-ћу-јем да има би-ло ка-кве про-ме-не ни по-след-њих го-ди-на. Би-ло је са-мо бле-фа. То се ла-ко ви-ди из об-ја-вље-них пу-бли-ка-ци-ја. Све ар-хе-о-ло-шко се сво-ди на из-ве-шта-је са ис-ко-па-ва-ња. Ни-шта ни-је до-вр-ше-но. Исти љу-ди, истих схва-та-ња, и да-нас кре-и-ра-ју по-ли-ти-ку у обла-сти ар-хе-о-ло-ги-је као и пре 20 го-ди-на. За-што ни-је би-ло му-зе-ја и стал-них му-зеј-ских из-ло-жби у При-шти-ни, При-зре-ну, Пе-ћи и дру-где? Мо-жда би се и са-ми Ал-бан-ци уве-ри-ли да оти-ма-ју ту-ђу зе-мљу, да ни-је она-ко ка-ко их уче.

## АЛБАНСКА МАНУФАКТУРА БЕСМИСЛИЦА

**• Ко ли ко је одр жи во на сто ја ње ал бан ских ар хе о о ло га да до ка жу сво је кон ти ну и ра но при су ство на Ко со ву и Ме то хи ји, и не са мо ту, те да ли та кве те зе има ју ика квог уте ме ље ња у ар хе о о ло шким по да ци ма?**

То су на-уч-не бе-сми-сли-це, и они то до-бро зна-ју. На-ша не-ка-да-шња др-жа-ва је осно-ва-ла Ал-ба-но-ло-шки ин-сти-тут у При-шти-ни, ко-ји је ра-дио не на то-ме да на-ма при-бли-жи Ал-бан-це, да упо-зна-мо њи-хо-ву кул-ту-ру, већ да до-ка-же њи-хо-во на-вод-но исто-риј-ско пра-во на на-ше зе-мље. На-рав-но, то ни-су мо-гли да до-ка-жу, и они се да-нас ко-ри-сте истим исто-ри-о-граф-ским ар-гу-мен-ти-ма ко-ји су пре сто и ви-ше го-ди-на ис-кон-стру-и-са-ни у Бе-чу и Ри-му. Нај-о-чи-глед-ни-ји при-мер су ту-му-ли.

• Ал банци на ши ро ко ма ни пу ли шу дар дан ским и илир ским име ном, ве зу ју ћи сво је по ре кло за ове ет нич ке гру па ци је у пра и сто ри ји и ан ти ци. Иду до тле да нео лит ску вин чан ску ста ту е ту про гла ша ва ју за „дар дан ску пра мај ку ”. Ка ко кон стру и шу кон ти ну и тет свог при су ства у сред њем ве ку, ко ји је пре пун срп ских спо ме ни ка?

По-на-вљам, то су бе-сми-сли-це, по-др-жа-не је-ди-но ћу-та-њем дру-ге, то јест на-ше стра-не. Сред-њи век јед-но-став-но пре-ска-чу. Пре-ска-чу и ан-тич-ко до-ба, јер су пре-те-жно му-сли-ма-ни, па им сме-та оно хри-шћан-ско у ан-тич-кој кул-ту-ри, или се то чу-ва за не-ка дру-га вре-ме-на. Они при-зна-ју са-мо по-зни сред-њи век, спо-ме-ни-ке из тог вре-ме-на, али као до-ка-зе срп-ске оку-па-ци-је од XI-II сто-ле-ћа до тур-ских осва-ја-ња, ка-да су они на-вод-но осло-бо-ђе-ни. За-то се и спре-ча-ва-ју ис-ко-па-ва-ња. Јер, сви ви-де цр-кве и ма-на-сти-ре XI-II–XV сто-ле-ћа, они не мо-гу да се са-кри-ју, на-ро-чи-то ка-да су то вр-хун-ска свет-ска де-ла, а оста-ло ни-су спо-ме-ни-ци, јер се за њих не зна. Они осе-ћа-ју да Ко-со-во и Ме-то-хи-ја ни-су њи-хо-ви, оту-да на-ста-је мр-жња, па обр-ла-ће-ни од оних ко-ји их под-у-ча-ва-ју, мр-зе те спо-ме-ни-ке и ру-ше их као на-вод-но оку-па-тор-ске. За-то се при-кри-ва-ју и цр-кве гра-ђе-не и об-на-вља-не под тур-ском вла-шћу, јер опет све-до-че са-мо о на-ма, а не о Ал-бан-ци-ма. Иг-но-ри-шу пи-са-не из-во-ре X–XII сто-ле-ћа, ко-ји њих јед-но-став-но не по-зна-ју на тлу Ко-со-ва и Ме-то-хи-је, а Ска-дар ла-тин-ски из-во-ри бе-ле-же као срп-ску пре-сто-ни-цу. На-рав-но, ни-ка-кви до-ка-зи не по-сто-је о њи-хо-вом кон-ти-ну-и-те-ту на на-шем тлу, а не-ма их ни у са-мој Ал-ба-ни-ји, ма-да они при-ка-зу-ју Ко-ма-ни – Кро-ја кул-ту-ру као сво-ју и као ка-ри-ку ко-ја спа-ја та-ко-зва-не Или-ре и са-вре-ме-не Ал-бан-це. То зна-ју и они ко-ји их упу-ћу-ју. За-то се они ви-ше тру-де да до-ка-жу да на-ша про-шлост пре Не-ма-ње не по-сто-ји.

ЗАБОРАВЉЕНО ПИТАЊЕ ОБРАЗА

• Може се, дакле, рећи да је албанска најука на Косову, као и у Албанији, била у директној служби пољитичке пропаганде и стварања велике Албаније. Из неонаучних и пољитичких разлога, и у иностранству се практично настављају и заступају теже албанских квазионаучника. Сећим се књижевне Миле Коларевић *Kosovo - A Short History*

(  
*Kosovo - кратка историја*)

. Такође, познат је и случај „карте споменика културе Косова и Метохије”

која се појавила на преговорима у Рамбујеу. Да ли је реакција наших научника на такву офанзиву била одговорна рајућа?

Из иностранства је и крећуло, и то много рајније. Не мојте научнике пострахити као некакви личности, то је ствар обраћа. Они могу да заведе од својих директора, министара, финансијера. Није даноме ралан човек који се у то разуме, а пре свега научник, не би требало да ћути, али... Они који одлучују, шире убеђење да је албанско преузимање Косова и Метохије природан процес који се не може заустављати, није би то требало чинити. Ситематски ружење цркви и мањина на Косову и у Метохији поклазује да није у праву, да је реч о организованом геополитици, који они нечакни подржавају. Друштво пасивно постраћује збијена, немоћни – не ма ни једне уставне, водеће уставне, спремне и способне да начини програм и да на њему ради. Да ни смо бољесни, да смо слободни, реалногвали би на свакој грешној тумачења, а не само на она која изазивају рат и разарање.

• Изложба „Археолошко благо Косова и Метохије, одржана у САНУ 1999, поклађа је јавности бољатурици налагајој појтичу

са археолошких локалитета. Колика је област Косова и Метохија археолошки истражена?

Косово и Метохија су релативно добро истражени, значи више од суседних области, али ипак недовољно. Вероватно је највише урађено на преисторији. Ту је археологија показала да Метохија и Косово ни су једна иста културна област, већ различите. Било би природно да је посвећена већа пажња културно-византиских провинција Далмације и Дарданије, да су идентификовани на терену рановизантиски велики градови као што су Друга Јустинијана (стара Улпијана) и Јустинополс, али се то није десило. Да је истраживан средњи век како треба, данас би имали очигледно успостављен наш континуитет најкасније од VI столећа, укључујући и континуитет Православне Цркве и српске државе у раном средњем веку. Наглашававам *државу*, јер многи мисле да смо стекли државу тек под Немањинима, а овде је имамо од почетка VII столећа.

## ВАЖНОСТ ПРЕНЕМАЊИТКЕ СРБИЈЕ

• **Широм јавности углавном зна за цркве и манастире који су већином подигнути у XI, XII и XIV веку. Мисли се да се зна то да се тиме споменици налазе на територији старих хрмова. Шта се, по том, дешава са српским властима двојројма који су се налазили на Косову?**

Да, Немањини су по правили обнављали старе задужбине и тиме се поносили, а не као данас. Грачаница, црква у Липљану, Богородица Љевишка, Студеница Хвоштанска, Арханђели Призренски, по свој прилици

не-ис-тра-же-ни Де-ча-ни и Бањ-ска, и пре свих Пећ-ка па-три-јар-ши-ја, све су то ма-на-сти-ри уте-ме-ље-ни у X–XI или чак у VI–VII сто-ле-ћу. Што се за то ма-ло или ни-ка-ко зна, кри-ви су они ко-ји су на осно-ву за-ко-на ра-ди-ли на њи-хо-вом на-вод-ном ис-тра-жи-ва-њу и за-шти-ти, а за-пра-во су кон-зер-ви-ра-ли пре-ду-бе-ђе-ње да су Не-ма-њи-ћи осва-ја-чи, а не осло-бо-ди-о-ци и Ко-со-ва и Ме-то-хи-је. Ар-хе-о-ло-зи нај-че-шће ни-су има-ли при-сту-па при-ли-ком ис-ко-па-ва-ња – по-гле-дај-те пу-бли-ко-ва-не из-ве-шта-је. То исто, пре-ду-бе-ђе-ње, или за-да-так, усме-ра-ва-ли су и од-нос пре-ма двор-ци-ма Не-ма-њи-ћа. Ни-је мо-гло би-ти оспо-ре-но да су они по-сто-ја-ли, али је то ре-ла-ти-ви-зо-ва-но исме-ва-њем ар-хе-о-ло-ги-је кроз по-гре-шно спро-во-ђе-на ис-ко-па-ва-ња, на при-мер ис-тра-жи-ва-ње на-вод-ног двор-ца Бр-ња-ци, а са дру-ге стра-не кроз исто-ри-о-граф-ске кон-ста-та-ци-је да они по-сто-је, што се он-да узе-ло као до-вољ-но. И у та-ко ба-че-ној пра-ши-ни у очи, не-ста-ну ва-жне чи-ње-ни-це. Пр-во, Ср-би ни-су има-ли пре-сто-ни-цу, већ је она би-ла та-мо где бо-ра-ви вла-дар или где се одр-жа-ва скуп-шти-на. Дру-го, нај-ви-ше дво-ра-ца Не-ма-њи-ћа је гру-пи-са-но на ју-гу Ко-со-ва, код да-на-шњег Уро-шев-ца, а то су Па-у-ни, Не-ро-ди-мље, Свр-чин и Шти-мље и ма-ло да-ља При-шти-на, што зна-чи да је ту би-ло глав-но пре-сто-но збо-ри-ште Ср-би-је, а не у Ра-су. Ту је раз-во-ђе во-да Бал-кан-ског по-лу-о-стр-ва (баш ту, где је из-гра-ђе-на аме-рич-ка ба-за „Бонстил“). Тре-ће, Па-у-ни се спо-ми-њу још у 11. сто-ле-ћу, пре Не-ма-њи-ћа. И не са-мо то – на-зив овог двор-ца ука-зу-је на пра-дав-не ве-зе са Ин-ди-јом. Да је у на-шој на-у-ци, стру-ци или кул-ту-ри ста-ње нор-мал-но, би-ло би ваљ-да при-род-но да се на-чи-ни и спро-ве-де не-ки на-уч-но-и-стра-жи-вач-ки про-је-кат, ар-хе-о-ло-шки, ко-јим би се ба-рем уста-но-ви-ло где су се ти двор-ци на-ла-зи-ли. Ова-ко су то ра-ди-ли са-мо ен-ту-зи-ја-сти, као Ре-ља Но-ва-ко-вић и дру-ги, са сво-јим скром-ним мо-гућ-но-сти-ма.

**• Из Че-ча-на по-ти-че је дан нат-пис пи-сан на гла-го-љи-ци. На шта он ука-зу-је?**

То је из-у-зе-тан на-лаз за цео сло-вен-ски свет, па ти-ме и за Евро-пу, ми-слим на ону за-пад-ну. У по-ве-љи ви-зан-тиј-ског ца-ра Ва-си-ли-ја Дру-гог Охрид-ској ар-хи-е-пи-ско-пи-ји, из-да-тој по-сле осва-ја-ња Са-му-и-ло-вог цар-ства, утвр-ђу-је се да ће Сло-ве-ни пла-ћа-ти по-рез као и до-тле, пре 1018, ме-ри-цом про-са, ме-ри-цом пше-ни-це и кр-ча-гом ви-на. Нат-пис из Че-ча-на ис-пи-сао је грн-чар, на кр-ча-гу ко-јим је очи-глед-но пла-ћан по-рез у ви-ну. Пре-ма то-ме, он по-твр-ђу-је ис-каз по-ве-ље Ва-си-ли-ја Дру-гог, и по-ка-зу-је да је и пре ње-га по-сто-јао по-ре-ски си-стем, за-тим си-стем ме-ра кон-тро-ли-сан од стра-не др-жа-ве, иако ни-је ко-ри-шћен но-вац. Кр-чар по-ти-че из X сто-ле-ћа, па зна-чи да је та-да би-ло пи-сме-них грн-ча-ра, ко-ји су чи-та-ли књи-ге. И мо-жда за нас нај-ва-жни-је – по-што се у X сто-ле-ћу у Бу-гар-ској већ пи-са-ло



ћи-ри-ли-цом, ово је до-каз да се Ко-со-во по-сле ца-ра Си-ме-о-на по-но-во на-ла-зи-ло у са-ста-ву Ср-би-је.

ЈОШ НИЈЕ ПРЕКАСНО

• Ал банци да нас Ко со во на зи ва ју *Kosova*, из вр ћу ћи срп ски на зив.  
На зив *Ме то хи ја*, ко ји  
ука зу је на пра во слав но на сле ће, не по ми ње се?

„Kosova” је у не-ким пла-но-ви-ма за-ми-шље-но као ма-тич-на област тзв. „Ко-со-ва-ра”, ко-ја ће у бу-дућ-но-сти об-је-ди-ни-ти обла-сти од Стру-ме на ис-то-ку до Ли-ма на за-па-ду и од Ја-дра-на до Ни-ша. За-то тре-ба да сме-ни по-јам Ал-ба-ни-је, та-ко-ђе ве-штач-ке тво-ре-ви-не, и да по-тре Ко-сов-ску бит-ку и на-ше све-те рат-ни-ке, а ти-ме и наш из-бор, од-но-сно сло-бо-ду из-бо-ра. Сре-ди-ште на ју-гу Ко-со-ва, „стра-шно су-ди-ли-ште”, тре-ба од-у-зе-ти Ср-би-ма, да би се го-спо-да-ри-ло Бал-кан-ским по-лу-о-стр-вом.

• До ка да, пре ма рас по ло жи вим по да ци ма, се же срп ско при су ство на Ко со ву и Ме то хи ји?

Ар-хе-о-ло-шки на-ла-зи ука-зу-ју на по-зно ше-сто сто-ле-ће, као што су на-ла-зи сло-вен-ских за-по-на и грн-ча-ри-је из Ца-ри-чи-ног Гра-да, ко-ји је од до-ба ца-ра Ју-сти-ни-ја-на био пре-сто-ни-ца Дар-да-ни-је. Пи-са-ни из-во-ри, од-но-сно не-ки на-зи-ви утвр-ђе-ња за-бе-ле-же-ни сре-ди-ном VI сто-ле-ћа, као Ла-бу-ша у Дар-да-ни-ји, ука-зу-ју да је Сло-ве-на ту мо-гло би-ти и знат-но ра-ни-је. Ја сам уз по-моћ до-бро-во-ља-ца, у то-ку са-мо јед-ног да-на, ис-тра-жи-вао не-сум-њи-во срп-ске гро-ми-ле из-ме-ђу При-зре-на и Штрп-ца, али ни-сам на-шао пред-ме-те ко-ји би их уже да-то-ва-ли, па сам их да-то-вао у VII–IX сто-ле-ће. Ка-да ка-же-те „срп-ско при-су-ство”, пи-та-ње је шта се под тим мо-же под-ра-зу-ме-ва-ти. За-то не ис-кљу-чу-јем мо-гућ-ност да је оно да-ле-ко ста-ри-је, од пре-и-сто-ри-је на-шег под-не-бља, а зна се ко пи-ше исто-ри-ју. То ће се не-сум-њи-во утвр-ди-ти ар-хе-о-ло-шким пу-тем, а ка-да, за-ви-си од нов-ца ко-ји ће се ула-га-ти, ма-да ће се то уста-но-ви-ти, пре или ка-сни-је.

• Да се, за крај, вра-ти-мо на на-шу на-у ку. Да ли не-до-ста-ју од-ре-ђе-ни на-уч-ни про-јек-ти, ко-ји је би због њи-хо-вог зна-ча-ја др-жа-ва тре-ба-ло ин-сти-ту-ци-о-нал-но да по-др-жи, и ко-ји би, по Ва-ма, то про-јек-ти би-ли? Та-ко-ђе, ми-сли-те ли да ће у бу-дућ-но-сти би-ти мо-гу-ће оства-ри-ти об-јек-тив-но на-уч-но ис-тра-жи-ва-ње на Ко-со-ву и Ме-то-хи-ји у окви-ру не-ког ме-ђу-на-род-ног про-јек-та?

Сва-ка-ко. Усва-ја-ње и спро-во-ђе-ње та-квих про-је-ка-та би-ће знак да је на-ша др-жа-ва по-ста-ла нор-мал-на, да ни-је ко-ло-ни-ја или до-ми-ни-он, а и да они ко-ји о-њи-ма од-лу-чу-ју у ино-стран-ству же-ле да уста-но-ве исти-ну, а не да по-др-жа-ва-ју ге-но-цид ко-ји се спро-во-ди. Имам раз-ло-га да ве-ру-јем да би та-кви про-јек-ти ла-ко на-шли по-др-шку у ино-стран-ству, да ни-је оп-струк-ци-је из на-ше сре-ди-не. Има те-ма ко-је су од ин-те-ре-са за сву Евро-пу, на при-мер да се уста-но-ве кул-тур-ни од-но-си на гра-ни-ци из-ме-ђу Дал-ма-ци-је и Дар-да-ни-је, ис-то-ка и за-па-да, од-но-сно из-ме-ђу Ме-то-хи-је и Ко-со-ва, ко-ји су би-ли склад-ни док су ту Ср-би жи-ве-ли. Ово су пи-та-ња ва-жна због ин-те-гра-ци-је Евро-пе, а у бу-дућ-но-сти и чо-ве-чан-ства, јер ни-је све-јед-но да ли Ср-би спа-ја-ју или раз-два-ја-ју Евро-пу на под-руч-ју Ко-со-ва и Ме-то-хи-је, или су то Ал-бан-ци, или не-ко тре-ћи. Ста-бил-на за-јед-ни-ца се не мо-же ус-по-ста-ви-ти на ла-жи-ма. За нас је зна-ча-јан сва-ки ар-хе-о-ло-шки ис-тра-жи-вач-ки про-је-кат ко-ји би се ба-вио сред-њим ве-ком, али ипак ви-ше они ко-ји би се од-но-си-ли на VII–IX сто-ле-ће. Ако се са-да не мо-же ис-ко-па-ва-ти на Ко-со-ву и Метохији, мо-же се у окол-ним пре-де-ли-ма, од Ан-дри-је-ви-це до Вра-ња. Ми Ср-би осе-ћа-мо свој кон-ти-ну-и-тет, сво-је пре-сто-но и ду-хов-но са-бор-но ме-сто на Ко-со-ву и у Ме-то-хи-ји, али не уме-мо то да об-ја-сни-мо ег-закт-ним чи-ње-ни-ца-ма, већ са-мо пре-да-њем, иако те чи-ње-ни-це по-сто-је.

## ОПЕРАЦИЈЕ ДУГОГ ТРАЈАЊА

- **Више пута указујете да не можете другима изабрати?**

Све је почео у доба цара Јустинијана, који је пристао да се архиепископија Северног Илирика потчини 545. Риму. Из тога би, на основу исконструисаног наслеђа, и Охридска архиепископија требало да буде потчињена Риму, као тобожња наследница архиепископије Прве Јустинијане. Ту се све сно заобилази чињеница да ни Цркву Далмације ни цркву Дакије није успоставио Рим, већ Апостол Павле, како сведоче предања, а у новије време и археологија. Од XVI столећа, када су православне земље биле углавном окупране од стране иноверних, Рим је покушао да успостави своју власт над православнома, на правцу оних збиња из доба Александра Невског, крсташког освајања Цариграда или када су наметали унију користећи турски притисак 1429-1433. Ево примера како то изгледа данас. Манастир Бинча, код Витине – разорен по доласку НАТО пакта (надлежни Заводи за заштиту споменика културе је два да су забележили да постоји, а далеко од тога да имају било какву техничку документацију, на пример план цркве, фотографије цркве, живописа или конака, иако смо их деценијама дебео плаћали) – некада је имао велику улогу. Наиме, забележен је у повељама Василија Другог, на тлу Скопске епископије Охридске архиепископије. Данас тамо више нема православног манастира, већ далекоко стоји новоподигнут католички манастир, можда надрушевинама православног. Дали случајно, римокатолички епископ Скопља је Албанец. Нема сумње, они стрпљиво покушавају да Православну Цркву замене својом, римокатоличком, и за то су им средство муслимански Албанци. Па, кроз извесно време, њих ће на овај или онај начин потчинити, укалупити и упрегнути, као што су то урадили сатеистима, а не могу са православним. <

(Новембар-децембар 2005)